Sivistysvaliokunta
Lausuntopyyntö 22.09.2026

Kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta toimittaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuuslaiksi ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Yleistä

SAMOK näkee, että hallituksen esitys opintoetuuslaiksi sisältää useita tärkeitä ehdotuksia, joilla opintotukijärjestelmää voidaan korjata opiskelijoiden kannalta toivottavaan suuntaan. Lapsikohtaisen huoltajakorotuksen käyttöönotto sekä opintotukiajan pidentämiseen ja opintolainahyvityksessä huomioitavaan opiskeluaikaan tehdyt joustot ovat hyviä ehdotuksia, joista on syytä pitää kiinni. SAMOK kuitenkin huomauttaa, ettei esitys uudeksi opintoetuuslaiksi vastaa niihin tavoitteisiin, joita opintotuen kokonaisuudistukselle annettiin. Esityksestä puuttuu useita välttämättömiä korjaustarpeita, joilla voidaan edistää opintojen läpäisyastetta, turvata opiskelijoiden toimeentuloa ja korjata järjestelmän muita epäkohtia.

Erityisesti SAMOK toivoo valiokunnan kiinnittävän huomiota siihen, etteivät esitetyt muutokset edistä täysipäiväisen opiskelun mahdollistamisen tai opiskeluaikaisen toimeentulon turvaamisen tavoitteita riittävästi. Merkittävimmät muutokset tukijärjestelmään kohdistuvat vasta opintojen jälkeiselle ajalle opintolainahyvityksen muodossa. Ehdotetut muutokset eivät ole myöskään linjassa kustannusneutraalin uudistuksen tavoitteiden kanssa. Lausuntokierroksen jälkeen täydennetyistä vaikutusarvioinneista havaitaan, että muutokset opintolainahyvitykseen tuottavat vuonna 2032 yli 10 miljoonan euron säästöt. Yhdessä indeksijäädytysten vaikutusten ja menoja lisäävien ehdotusten kanssa säästövaikutus jää edelleen yli 7 miljoonaan euroon. SAMOK pitää säästövaikutuksia uudistuksen hengen vastaisena. Mikäli uudistus halutaan edelleen toteuttaa kustannusneutraalisti, tulisi tukijärjestelmään kohdistuneiden muutosten säästöt kohdistaa opiskeluaikaisen tuen tason korottamiseen.

Opiskelijat eivät pitkitä opiskeluaikojaan tarkoituksella

Opintotukijärjestelmää uudistettaessa on kannettu erityistä huolta opintotuen kannustinelementeistä, joilla tutkinnot suoritettaisiin mahdollisimman nopeasti. Eurostudent 9 -tutkimuksen mukaan 20 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista oli pitänyt vähintään lukukauden mittaisen tauon opinnoistaan. Saman tutkimuksen mukaan harvempi kuin joka kymmenes ammattikorkeakouluopiskelija kertoi lykkäävänsä valmistumistaan tarkoituksella. Opintotukea uudistettaessa olisi siis syytä kiinnittää huomiota siihen, miksi opinnot todellisuudessa viivästyvät.

Eurostudent 9 -tutkimuksen mukaan opintojen viivästymisen yleisimmät syyt olivat työssäkäynti, työläät tai vaativat opinnot sekä toimeentulo-ongelmat. Toimeentulonsa vaikeaksi kokeneista liki 40 prosenttia arvioi, että taloudellinen tilanne todennäköisesti viivästyttää heidän valmistumistaan. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2024 ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden työllisyysaste oli 58,1 prosenttia ja ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien työllisyysaste 89,3 prosenttia. Työhön käytetty aika on myös pois opintoihin käytetystä ajasta:Työssäkäyvät opiskelijat käyttivät opintoihinsa keskimäärin 23 tuntia viikossa, kun taas ne opiskelijat, jotka eivät tehneet töitä opintojensa ohella käyttivät opintoihinsa 30 tuntia viikossa vuonna 2025 (Eurostudent 9). SAMOK näkee, että opiskelijoiden valmistumista tavoiteajassa edistetäänkin parhaiten opintotukijärjestelmällä, jossa työnteko on mahdollista, muttei välttämätöntä.

Opiskelijoiden toimeentulohaasteisiin on puututtava

Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulohaasteet ovat edellisvuosien aikana lisääntyneet. Eurostudent 9 -tutkimuksen mukaan joka toisella opiskelijalla oli taloudellisia vaikeuksia vähintään jonkin verran ja joka kolmannella pääosin opintotukea käyttävällä opiskelijalla oli paljon tai hyvin paljon toimeentulovaikeuksia vuonna 2025. Toimeentulovaikeudet ovat yleistyneet kaikissa opiskelijaryhmissä vuosien 2022 ja 2025 välillä. Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus KOTT (2024) mukaan 23,9 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista kuvasi toimeentulonsa olleen edellisen 12 kuukauden aikana erittäin niukka ja epävarma. Samassa tutkimuksessa 30,1 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista kertoi pelänneensä ruoan loppuvan ennen kuin saa rahaa ostaakseen lisää edellisen 12 kuukauden aikana.

Kelan opintotuen riittävyyden arvioinnin (2026) mukaan opintoraha ja asumislisä eivät riitä kattamaan opiskelijan vähimmäiselintasoa ilman opintolainaa. Selvityksen mukaan pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvalle opiskelijanaiselle jää opintorahasta ja asumislisästä asuinkustannusten jälkeen käytettäväksi 108 euroa, kun pääkaupunkiseudulla asuvan opiskelijan opintoraha ja asumislisä eivät riitä asuinkustannusten kattamiseen. Kelan opintotuen riittävyyden arvioinnissa asumiskustannukset perustuvat opiskelija-asuntotarjoajien yksiöiden keskimääräisiin vuokrahintoihin, eivätkä näin kykene täydellisesti kuvaamaan opintotuen tasoon liittyviä puutteita.

Tukijärjestelmästä on ensisijaisesti korjattava opintorahan ja asumislisän tasot

Hallitus ei esitä itsenäisesti asuvan korkeakouluopiskelijan osalta muutoksia opintorahan, asumislisän tai opintolainan valtiontakauksen nykyisiin tasoihin. Opintotuen asumislisää ei myöskään esitetä sidottavaksi kansaneläkeindeksiin opintorahan tavoin. SAMOK näkee, että opintorahan ja asumislisän alhaiset tasot ja tukielementtien sitominen indeksiin ovat tärkein opintotukijärjestelmän kehittämiskohde. Erityisesti opintotuen asumislisän tason korottamiseen on ehdoton tarve. Opintotuen asumislisän hyväksyttävät enimmäisasumismenot ovat 370 euroa kuntaryhmässä 1, 310 euroa kuntaryhmässä 2 ja 270 euroa kuntaryhmässä 3. Opintotuen asumislisän määrä on 80 prosenttia hyväksyttävistä enimmäisasumismenoista.

Nykyhetkellä opiskelijoilla ei ole realistisia mahdollisuuksia sopeuttaa talouttaan asuinkustannuksia pienentämällä, sillä opiskelija-asuntotarjonta ei riitä kattamaan kaikkien opintotuen käyttäjien

asuntotarpeita. Vuonna 2025 ammattikorkeakouluopiskelijoista 13 prosenttia asui opiskelija-asunnossa ja 46 prosenttia vapailta markkinoilta vuokratussa vuokra-asunnossa. Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen (Varke) Asuntomarkkinakatsauksessa (2/2026) on tarkasteltu eräiden opiskelukaupunkien opiskelija-asuntojen tarjontaa suhteessa kaupunkien opiskelijamääriin. Selvitys osoittaa huomattavan epäsuhdan opiskelukaupunkien opiskelijamäärien sekä opiskelija-asuntojen tarjonnan välillä.

Taulukko 1. Opiskelija-asuntotilanne kunnittain
(Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus. 2026. Asuntomarkkinakatsaus 2/2026)

Kaupunki	**Opiskelija-asuntoja**	**Opiskelijoita**	**Opiskelijoiden osuus väestöstä %**
Helsinki	7 184	59 183	8,7%
Tampere	5 031	28 419	10,9%
Turku	4 484	22 200	10,8%
Espoo	3 043	30 090	9,4%
Jyväskylä	2 953	17 399	11,7%
Oulu	2 712	24 184	11,2%
Joensuu	2 270	9 165	11,6%
Lappeenranta	1 989	7 293	9,9%
Vaasa	1 644	7 895	11,2%
Kuopio	1 149	11 889	9,5%
Rovaniemi	1 078	5 452	8,3%
Vantaa	1 052	20 588	8,2%
Mikkeli	578	3 588	6,9%
Lahti	573	9 718	8,0%
Seinäjoki	511	5 409	8,1%
Hämeenlinna	410	5 013	7,3%
Kajaani	360	3 115	8,5%
Savonlinna	356	2 024	6,4%
Kotka	308	3 544	7,1%
Kokkola	259	3 757	7,8%
Pori	169	6 093	7,3%
Koko maa	**40 157**	**445 996**	**7,9%**

Koska opiskelija-asuntotarjonta on puutteellista, on tuen riittävyyttä arvioitaessa syytä kiinnittää huomiota myös vapaarahoitteisen asuntotarjonnan vuokrahintoihin. Varken Asuntomarkkinakatsauksessa tehty keskivuokrien tarkastelu osoittaa, että opintotuen asumislisää on vaikeaa saada riittämään kumpaankaan asumisratkaisuun.

Taulukko 2. Keskivuokrat (€/m²) opiskelija-asunnoissa ja vapaarahoitteisissa yksiöissä 2026 (Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus. 2026. Asuntomarkkinakatsaus 2/2026)

Kaupunki	Opiskelija-asunnot (€/m²)	Vapaarahoitteiset yksiöt (€/m²)	Vuokrien ero
Pääkaupunkiseutu	17,3 €/m²	25,6 €/m²	−32%
Tampere	14,5 €/m²	20,8 €/m²	−30%
Vaasa	11,5 €/m²	17,4 €/m²	−34%
Oulu	12,6 €/m²	18,0 €/m²	−30%
Kuopio	14,2 €/m²	19,4 €/m²	−27%
Turku	14,6 €/m²	19,5 €/m²	−25%
Joensuu	13,5 €/m²	18,3 €/m²	−26%
Lappeenranta	13,0 €/m²	17,8 €/m²	−27%
Rovaniemi	14,1 €/m²	18,5 €/m²	−24%
Kajaani	11,9 €/m²	15,9 €/m²	−25%
Kokkola	14,3 €/m²	16,9 €/m²	−15%
Jyväskylä	16,6 €/m²	18,9 €/m²	−12%
Mikkeli	15,4 €/m²	16,4 €/m²	−6%
Seinäjoki	15,2 €/m²	16,0 €/m²	−5%
Lahti	16,3 €/m²	16,7 €/m²	−2%
Savonlinna	13,4 €/m²	13,5 €/m²	−1%
Pori	15,7 €/m²	13,8 €/m²	14%

*) Opiskelija-asuntojen vuokriin on lisätty laskennallisesti Tilastokeskuksen käyttämä 0,62 euroa neliöltä vesimaksun huomioimiseksi. Savonlinnan vertailu perustuu Kelan yleisen asumistuen saajien vuokratietoihin.

Tukiaika korkeakouluopinnoissa

Hallitus ei esitä muutoksia korkeakouluopiskelijoiden opintotukikuukausien kokonaismäärään tai tutkintokohtaisten tukikuukausien määrään. SAMOK näkee, että korkeakouluopiskelijoiden opintotukikuukausien määrää on syytä korottaa sekä tutkintokohtaisten että kaikkien käytettävissä olevien opintotukikuukausien osalta. Hyvä lähtökohta olisi, että kaikkiin korkeakouluopintoihin

tarkoitettujen tukikuukausien määrä nostettaisiin 64:ään. Tämä vastaisi sitä tukikuukausien määrää, joka opiskelijoilla oli käytössään ennen vuoden 2017 elokuussa voimaan astuneita muutoksia opintotukeen.

Opiskelijoiden paluu opintotuen asumislisälle on lisännyt opiskelijoiden tarvetta käyttää opintotukea ympärivuotisesti asuinkustannustensa kattamiseksi. Kelan mukaan vuoden 2026 kesäkuussa opintotukea myönnettiin 18 227 ammattikorkeakouluopiskelijalle, kun vielä vuoden 2025 kesäkuussa opintotukea sai 12 924 ammattikorkeakouluopiskelijaa. Opintotukikuukausien nykyinen määrä ei riitä ympärivuotiseen käyttöön koko korkeakouluopintojen ajalle. Riskinä on, että yhä useamman opiskelijan tukikuukaudet loppuvat opiskeluaikana kesken. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa myös tavoitetahdissa opinnoissaan edistyvän opiskelijan tukikuukaudet loppuvat kesken, jolloin opiskelija joutuisi hakemaan toimeentulotukea. Paras keino ennaltaehkäistä toimeentulotuen käyttöä onkin lisätä opintotukikuukausien määrää ja mahdollistaa tuen joustava käyttö.

Kelan mukaan marraskuussa 2025 perustoimeentulotukea sai 8 680 opiskelijaa. Opiskelija, joka opiskelee ensimmäistä ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoaan ei ole velvollinen ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi ennen kuin on kulunut kolme kuukautta ensisijaisen etuuden, tässä tapauksessa opintotuen, päättymisestä. Käytännössä toimeentulotukea voi saada ilman ilmoittautumisvelvoitetta enintään vuoden ajan. Toimeentulotukilain muutosta sovelletaan kuitenkin siten, että esimerkiksi ammatillisen koulutuksen suorittanut korkeakouluopiskelija on velvollinen ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi. Koska ammattikorkeakoulutuksessa opiskelee huomattava määrä toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita opiskelijoita, opintotukikuukausien loppuminen on suuri taloudellinen riski, joka voi estää ensimmäisen korkeakoulututkinnon loppuunsaattamisen. Vuoden 2026 maaliskuussa 1825 toimeentulotukea käyttävää opiskelijaa sai kehotuksen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Huhtikuussa 856 opiskelijan toimeentulotuen perusosaa alennettiin siksi, etteivät he toimineet ehdotetulla tavalla. Työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautuminen olisi tarkoittanut opintojen keskeyttämistä. SAMOK ei pidä tarkoituksenmukaisena, että opinnot voidaan joutua lopettamaan kesken, vaikka kyseessä olisi koulutustasoa nostava tutkinto. Opintojen keskeyttäminen vaikuttaa myös suoraan ammattikorkeakoulujen rahoitukseen ja hukkaa koulutukseen käytettyjä resursseja.

Opiskelijan opintotukiaikaa voidaan pidentää myös yhdeksällä harkinnanvaraisella lisätukikuukaudella, jos opiskelija voi osoittaa hyväksyttävän syyn opintojen viivästymiselle. Harkinnanvaraisten lisätukikuukausien käyttö edellyttää, että opiskelijalla on edelleen kaikkiin korkeakouluopintoihin tarkoitettuja tukikuukausia jäljellä. Hallitus esittää, että jatkossa näihin hyväksyttäviin syihin voitaisiin lukea myös tavoitteellinen kilpaurheilu, ulkomailla opiskelu tai koulutusalan vaihtaminen. Esitetyt opintotukiajan pidentämisen joustot ovat perusteltuja ja parantavat opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa tutkintonsa loppuun.

Opintolainahyvityksen porrastaminen

Opintotuen uudistamisen tavoitteena on edistää opiskelijoiden ripeämpää valmistumista erityisesti opintolainahyvitystä porrastamalla. Hallituksen esityksen mukaan korkeakouluopiskelijalle myönnettäisiin jatkossa opintolainahyvitys joko tavoiteajassa- tai määräajassa valmistumisen

perusteella. Opiskelijan kannalta muutos tarkoittaisi sitä, että ensimmäisen tutkintonsa tavoiteajassa suorittanut saisi 45 prosentin lainahyvityksen siitä opintolainan osuudesta, joka ylittää 8000 euroa ja ensimmäisen tutkintonsa määräajassa suorittanut saisi 30 prosentin lainahyvityksen siitä opintolainan osuudesta, joka ylittää 8000 euroa. Määräajassa valmistuminen tarkoittaa, että tutkinto valmistuu enintään yhtä lukukautta ohjeellista suoritusaikaa myöhemmin.
Nykytilassa korkeakouluopiskelijalle voidaan myöntää opintolainahyvitys määräajassa suoritetun ensimmäisen korkeakoulututkinnon perusteella Hyvityksen määrä on 40 prosenttia siitä opintolainan määrästä, joka ylittää 2500 euroa. Esitetyt muutokset eivät ratkaise ammattikorkeakouluopiskelijoiden velkaantumiseen liittyviä ongelmia, vaan kannustavat nostamaan opintolainaa entistä suurempia määriä lainahyvityksen toivossa.

SAMOK arvioi, etteivät esitetyt muutokset opintolainahyvityksen todennäköisesti nopeuta niiden opiskelijoiden valmistumista, jotka jo muutoinkin valmistuvat määräajan jälkeen, sillä tälle ryhmälle ei ole luotu uusia kannusteita suorittaa tutkintoaan nopeammin. Vastaavasti niihin opiskelijoihin, joiden lainamäärät jäävät vähäisiksi, ei kohdistu lainkaan kannustimia suorittaa tutkintoa tavoite- tai määräajassa.

Opintolainahyvitykseen oikeuttavan opiskeluajan pidentäminen

Hallitus esittää, että jatkossa opintolainahyvitykseen oikeuttavaa opiskeluaikaa voitaisiin pidentää helpommin myös niiden opiskelijoiden osalta, joiden opiskeluaika on pitkittynyt sairauden perusteella. Nykyisin opiskeluaikaa voidaan pidentää sairauden perusteella, jos opiskelija on saanut sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa, täyden työkyvyttömyyden perusteella maksettavaa eläkettä tai korvausta tai työkyvyttömyyseläkettä. Jatkossa myös lääkärintodistus sairauden vaikutuksesta opintojen viivästymiseen riittäisi. SAMOK pitää muutosta erityisen tärkeänä siksi, että se vahvistaa opintojensa aikana sairastuneiden yhdenvertaista asemaa. Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus KOTT (2024) mukaan 28,2 prosenttia ammatikorkeakouluopiskelijoista kertoi kokeneensa toimintarajoitteita terveysongelman vuoksi ja 16,6 prosenttia kertoi tarpeesta opiskelukykyä tukevalle Kelan kuntoutuspalvelulle. Opintolainahyvityksen määräajan pidentämisen helpottaminen voikin kannustaa yhä useampaa ponnistelemaan tutkinnon viimeistelemiseksi sen sijaan, että opinnot jäisivät kokonaan kesken.

SAMOK näkee, että opintolainahyvitykseen oikeuttavan opiskeluajan pidentämisen ehtoihin tulisi lisätä myös muilta osin samat perusteet, joita harkinnanvaraisten lisätukikuukausien osalta on ehdotettu. Ulkomailla opiskeluun, kilpaurheiluun sekä alanvaihtoon liittyvien syiden lisääminen opintolainahyvitykseen oikeuttavan opiskeluajan pidentämisen ehtoihin tekisivät opintotukijärjestelmästä opiskelijoille selkeämmin ymmärrettävän ja vähentäisivät alanvaihtoon tai liikkuvuusjaksoille osallistumiseen liittyviä taloudellisia riskejä.

Opiskelijoiden velkaantuminen on saatava loppumaan

Lopuksi SAMOK esittää huolensa siitä, ettei opintotuen kokonaisuudistuksessa olla arvioitu riittävissä määrin opintolainamäärien kasvun pitkäaikaisia vaikutuksia elämänpolkuihin.

Ammattikorkeakoulusta valmistuneella oli keskimäärin opintolainaa 18 369 euroa vuonna 2024. Samana vuonna ammatillisen tutkinnon suorittaneen keskimääräinen opintolainamäärä oli 11 924 euroa. Koska opintolainan valtiontakauksen tehty 200 euron kuukausittainen korotus astui voimaan vasta vuonna 2024, ei vielä voida tarkkaan arvioida uudistuksen todellisia vaikutuksia opiskelijoiden kokonaislainamääriin.

Erityistä huomiota SAMOK toivoo kiinnitettävän siihen, millaisia yhteisvaikutuksia eri koulutusasteilla nostetuilla opintolainamäärillä on opiskelijan pitkän aikavälin toiminnalle ja mahdollisuuksille. Noin puolet ammattikorkeakouluopiskelijoista on suorittanut ennen opintojaan ammatillisen perustutkinnon. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelleiden opintolainan takaisinmaksuvaikeudet näkyvät Kelan takausvastuumenoissa. Kelan pankeille maksamista opintolainan takauksista 63,2 prosenttia kohdistui ammatillisen koulutuksen aikana myönnettyihin opintolainoihin ja 21,1 prosenttia ammattikorkeakouluopintojen aikana myönnettyihin opintolainoihin.

On mahdollista, että erityisesti ne opiskelijat, jotka hakeutuvat ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluopintoihin, tulevat korostumaan erityisen suuria kokonaislainamääriä omaavana ryhmänä tulevaisuudessa. Tämän vuoksi olisi perusteltua selvittää, millaisia kokonaislainamääriä niillä korkeakouluopiskelijoilla on, jotka ovat nostaneet opintolainaa sekä toisella asteella että korkeakouluopintojensa aikana ja miten kasaantuva laina vaikuttaa opiskelijoiden sosiaaliseen liikkuvuuteen. Opintotukijärjestelmän on oltava sellainen, ettei se aja opiskelijaa kohtuuttomaan kokonaisvelkamäärään.

Lisätietoja:
Erica Alaluusua
Sosiaalipolitiikan erityisasiantuntija
erica.alaluusua@samok.fi
040 773 1854